

כ"ב ב' אש"ט - הצומת

רס"ג אברהם אילון

ב-15 באוקטובר 1948 פתח צה"ל בהתקפתו המכרעת על המצרים, אשר ניתקו את הנגב מצפון המדינה. המערך המצרי באותם ימים היה בנוי משלוש "רצועות":

- רצועת עוג'ה — באר-שבע — חברון — בית-לחם ומבואותיה הדרומיים של ירושלים — בה ישבה "חטיבת-המתנדבים", מוגברת במספר יחידות מן הצבא-הסדיר;
- רצועת רפיח — עזה — אשדוד — בה ישבו, כשתי חטיבות אויב;
- רצועת-ניתוק-הנגב מג'דל — פלוג'ה — בית-גוברין — בה ישבה חטיבה מוגברת.

פיקוד-הדרום התכוון לפרוץ את רצועת-הניתוק באיזור עיראק אל-מנשיה; אולם לאחר שנכשלה ההתקפה עליה בליל ה-15/16 באוקטובר, הגיע הפיקוד לידי החלטה לשנות את תכניתו ולפרוץ את הדרך לנגב בציר ג'וליס — צומת עיראק-סוידאן — חוליקאת — בריר.

המערך המצרי בסביבת ציר זה היה בנוי על שלוש קבוצות משלטים בהן החזיק גדוד החי"ר מס' 9 המצרי, מוגבר ביחידות סעודיות: מצפון לצומת — משלט 113 ומשלט 100, שתפקידם היה להבטיח את הציר לכיוון צפון; במרכז על הצומת — משלטי-הצומת הצפוני ומשלטי-הצומת הדרומי; ומדרום לצומת — משלטי חוליקאת, שתפקידם היה להבטיח את הציר לכיוון דרום.

כיבושן של כל קבוצות המשלטים בלילה אחד היה בלתי אפשרי — על-כן הטיל מטה החזית על חטיבת "גבעתי" לכבוש בליל 16/17 באוקטובר שתיים מהן בלבד: את הקבוצה הצפונית (משלט 113 ומשלט 100) ואת הקבוצה המרכזית (משלטי-הצומת).

לא היה מקום לאשליה באשר לכובד המשימה, שכן המצרים היו נכונים ודרוכים מאז פריצת הקרבות ב-15 באוקטובר, במיוחד במקום זה המועד להתקפות. המעשה היחיד שניתן היה לעשות — להפתיע בכיוון ההתקפה. מפקד גדוד-1 בחטיבת "גבעתי", יהודה ואלאך, שעליו הוטלה משימת כיבוש הקבוצה הצפונית והקבוצה המרכזית של משלטי האויב השולטים על הדרך העיקרית לנגב, ערך, איפוא, את תכנית ההתקפה באופן הבא:

כיבוש משלט 113 עלידי פלוגה ג' וכיבוש משלטי-הצומת עלידי פלוגה ב', בהתקפת-לילה עם סיוע, מן העורף — בשלב ראשון; כיבוש משלט 100 עלידי פלוגה ד' בשלב שני; חסימת כביש מג'דל — פלוג'ה ממזרח וממערב לצומת; הפעלת הטעיה מכיוון נגבה.

כאשר לפירוט התכנית וכן לכיבוש משלטי 113 ו-100 עלידי פלוגה ג' — ראה חוברת "מערכות" קל"א עמ' 9.

פלוגה ב' בגדוד-1 נבחרה עלידי המג"ד לכבוש את משלטי-הצומת ולא במקרה: הוא ראה במשלטים אלה "קו שני" ולא העריך את המלחמה עליהם כקשה ביותר; לכן הטיל את משימת כיבושם על הפלוגה שנהרסה בקרב על גבעה 69 ולא היה כל בטחון כי אכן החלימה מפצעיה כליל. להבריא את הפלוגה מפצעיה — זו היתה המשימה שלקח על עצמו מפקדה החדש, מתי פלד, שקיבל את הפיקוד על פלוגה ב' לאחר אי-הצלחתה בקרב על גבעה 69. היתה זאת משימה קשה: לבנות מחדש, בגוף וברוח, פלוגה שנחלה מכה קשה. מה גם שאת מקום מיטב לוחמי שגפלו בקרב מילאו מגויסים חדשים, זה מקרוב באו. ואכן, ערב מבצע "יואב", הביא את הפלוגה למצב בו יכול היה להשיב לשאלת המג"ד, אם תוכל לבצע משימת-כיבוש עצמאית בקרב-לילה — "אין לי כל ספק בכך".

מתי פלד, מ"פ ב' בגדוד-1, מספר:

"כשהטיל עלי המג"ד את המשימה לכבוש את משלטי-הצומת, היה ברור לי שראשית מעשה חייב אני להשיג ידיעות עליהם. בענין זה הפעלתי בעיקר את כיתה-הסיירים של הפלוגה. זו גילתה מסירות ואומץ-לב וביצעה שורת סיורים ותצפיות חשובים ביותר: בלילות

11/12, 12/13, 13/14, 14/15 באוקטובר נערכו סיורים לעבר היעדים שהוכתרו בהצלחה חלקית; הדברים שנתגלו בסיורים — בעיקר הימצאות רכב, חלקם זחלי, — רק חיזקו את ההנחה המודיעינית כי שני המשלטים מוחזקים עלידי פלוגת מפקדה ושירותים וכי כיבושם לא יהיה בעיה קשה ביותר והוא בתחום יכולתה, מבחינת יחסי-הכוחות, של פלוגה אחת.

כיון שכך, החלטתי על התכנית הבאה:

תנועה מג'וליס דרומה-מערבה עד לסביבת גבעה 71.7, הנמצאת בחצי הדרך בין משלטי-הצומת למסעף מג'דל-הצומת-ניצנים, מקום שנבחר גם כמתאים להצבת חסימה עלידי כוח עצמאי בן שתי כיתות בערך (מפלוגה ד') וחוליית חבלנים; חצית כביש מג'דל-פלוג'ה, ותנועה ממערב למזרח, מדרום לכביש, עד להצטלבות; היערכות לכיבוש שני משלטי ההצטלבות כאשר מחלקה אחת ערוכה להסי תערות על זה הדרומי מדרום, מחלקה שניה — על זה הצפוני ממזרח, ומחלקה שלישית — כעתודה וכאבטחת איזור-הפעולה בעיקר כלפי דרום, דהיינו כלפי אפשרות תגבור מכיוון כאוכבה".

התכנית הנ"ל הובאה לידיעת מפקדי-המשנה בתדריך שנערך ערב הפעולה. הפלוגה נערכה למסדר, לקראת היציאה, ואחרי שחייליה נבדקו, השמיע מפקדה מתי את הדברים הבאים:

עוצרים כדי לאפשר לסיירים לבחון את הדרך. הרגעים נדמו כשנים. העצבים החלו להמרט והלב החל לפעום בחזקה; מה גם שלפתע — בשעה 162115 — הודיע הסייר מיכה הג'ינגי כי הוא מבחין בתנועת אויב בגבעה 71.7 *.

בעקבות ידיעה זו עצרה הפלוגה את תנועתה. נערכה התיעצות קצרה והוחלט לחצות את הכביש משהו מערבה, בין משלט 71.7 ומשלטיהצומת, ובקרבה גדולה יותר אליהם, מהמתוכנן. עובדה זו חייבה חצית הכביש בשקט ובמהירות — והדבר נעשה, לאחר שנשמט כוח-החסימה.

הפלוגה אך חצתה את הכביש דרומה וטרם הרחיקה לכת, והנה — בשעה 162130 — פתחו המרגמות הכבדות שלנו בהרעשת גבעה 113. תגובת המצרים במשלטי הצומת היתה אופינית: הגם שאין להניח כי הבחינו בודאות בתנועת הפלוגה החלו יורים לכל עבר. כדורים מספר פגעו בקרבת הפלוגה, שהגבירה — כתוצאה מכך — קצב תנועתה עד כי זו הפכה כמעט לריצה. רבים מחילי הפלוגה החלו מגלים סימני עצבנות בולטים ואחרים אף ניסו לעשות דרכם ב"קפיצות" ועיכבו את התנועה. למרבית הרעה נפגע שלמה ברגר, סמל מחלקתי של צבי קריביצקי. בבטנו; החובשים חשו אלו והחלו מטפלים בו. אולם מתי, ששוב לא רצה לאבד רגע מיותר, המשיך להניע את הפלוגה, לעבר שטח ההיערכות בהשאירו את החובשים מאחוריו.

דוקא בהגיע הפלוגה לשטח ההיערכות, כמה מאות מטרים מדרום למשלט הדרומי, בסביבת כביש הצומת — כאוכבה, שככה אש האויב. הדבר הוכיח כי הפלוגה לא נתגלתה. רוח החיילים עלתה והוחל בהכנות להסתערות. המ"פ מתי הציב את מחלקתו של בני להבטחת איזור-הפעולה בעיקר כלפי דרום. מחלקתו של דן פרנקל הועברה צפונה ונערכה לפריצה אל משלטי-הצומת הדרומי מדרום, ואילו מחלקתו של צבי קריביצקי נשלחה משהו צפונה-מזרחה, כדי לפרוץ למשלט הצפוני ממזרח. אותו זמן עצמו ביקש מתי להפעיל את אש המרגמות הבינוניות שהיו מוצבות בגבעה מזוה — ובבוסתן שעל דרך גיליס-הצומת מזוה; אלא שדוקא אז התברר לו שמכשיר הקשר, שלא הופעל עד כה לצורך שמירת דממה אלחוטית — התקלקל. יהודה המג"ד, שתמה אמנם על כך שמתי לא נכנס לרשת, הפעיל את המרגמות בהתאם ללוח-הזמנים שנקבע מראש ומ-162220 החלו המרגמות בפעולה. היה זה ממש ברגע שמתי היה זקוק לאשן; אולם ברור שהוא לא יכול היה, "לתקן" אש זו, לרכוזה ולחדשה בהתאם לצרכיו. משפסקה אש המרגמות בשעה 162240, החליט מתי לעבור להסתערות ונתן את הפקודה לכך למחלקתו של דן פרנקל — זו שצריכה היתה לפרוץ למשלטי-הצומת הדרומי. אולם נראה שראשונה להסתערות היתה דוקא מחלקתו של צבי קריביצקי, ודוקא על המשלט הדרומי ובניגוד למתוכנן. ומעשה שהיה כך היה:

צבי קריביצקי, הזכור יותר בשמו "הארי", הוליך את מחלקתו — באגפו של משלטי-הצומת הדרומי, ממזרח, כדי לתקוף את זה הצפוני — כאשר לפתע נפתחה. עליו אש תופת ממשלטי-הצומת הדרומי והצפוני כאחד. כאיש ה"מארינס" האמריקאי לשעבר וכמפקד אמיץ שהוכיח עצמו עוד בעבר ** לא התבלבל — ואם כי הפקודה שניתנה לו היתה לכבוש את

המשלט הצפוני, הסתער בראש אנשיו דוקא על המשלט הדרומי, אליו היה קרוב יותר אותה שעה ושעל-כן סיכן אותו יותר. הסתערותו, שבאה מכיוון צפון-מזרח, נעשתה בזריזות ובמרץ רב ולא עברו דקות ספורות וכבר מצאו את עצמם אנשי מחלקתו של צבי מעבר לגדר המשלט בתוך הפירות האויב. וזאת לזכור: מאחר והידיעות על המשלט לא מסרו דבר על גידורו, לא נלקחו על-ידי אנשי פלוגה ב' — ואנשיו של צבי בכלל זה — כל טורפדו-בנגלור, והמעבר על-פני הגדר נעשה בדרך הקשה של בין זחילה ובין דריסה. כך או אחרת, בעוד אנשי מחלקתו של דן פרנקל נמצאים מול גדרו הדרומית של המשלט הדרומי, כבר היו אנשיו של צבי מנהלים עם האויב בשוחותיו קרב פנים-אל-פנים, בו לקחו חלק הרימוץ, התת-המקלע והכידון.

המ"פ מתי פלד מספר:

"בניגוד למחלקתו של צבי, איש המכ"ל, שנתקלה באש וחלפה על פני גדר-המשלט המזרחית ומתחתיה, נעצרה מחלקתו של דן פרנקל ליד הגדר הדרומית; וזאת בעיקר בשל אש צולבת של שני מק"בים מסוג, ויקרס' שהיו מוצבים באגפי אותה גדר ומשום שברגע המכריע, עת נפלו חיילים ארצה מעצמת-האש באמצע הסתערותם, לא הורגשה ידו המנהיגה של מפקד המחלקה. מפקדי-המשנה שלו, חלקם נפצעו וחלקם דממו — ומכל מקום ההסתערות לא חודשה וחלף זמן יקר. מרגע לרגע נעשה המצב מסוכן יותר, מה גם שהאויב הכניס לפעולה מרגמות. בשלב זה החלטתי לקחת את הענינים בידיים ופקדתי על אחד ממקלעני המחלקה לחסל את המק"בים של האויב. הלז — אחד מהבלתי בולטים בפלוגה, חייט לפי מקצועו, מרכיב משקפים וסובל מיחושים — גילה עוז בלתי רגיל: הוא התרומם, הצמיד מקלעו אל מותנו והחל מסתער לעבר עמדת המק"ב. שנמצאה באגף המערבי של הגדר הדרומית, תוך שהוא ממסיר צורות ארוכים. צורותיו חיסלו את צות המק"ב. המק"ב השני, זה שהיה מוצב באגף המזרחי של הגדר הדרומית, חוסל סמוך לכך על-ידי אחד מחיילי המחלקה של צבי, שכבר נלחמה, כאמור, בתוך המשלט. בכך נפתחה הדרך בפני המחלקה של דן פרנקל, וכמו מחלקתו של צבי חדרה אף היא למשלט פנימה והחלה מנהלת קרב פנים-אל-פנים. האויב שוב לא גילה התנגדות ראויה לשמה והחל בורח כל עוד נפשו בו, בהשיעו קולות פחדים ובהותירו אחרינו נשק רב ובכלל 7 נושאי-ברך, 2 מק"ב, ויקרס', 5 פיאטים***, כ-10 בריגים, מספר רב של רובים, תחמושת ורימוגים לרוב.

כמות שלל זו שאלביא דאמת לא נקבעה במדויק בסערת הקרב. הראתני מיד לדעת, כי חלה טעות גדולה בהערכת כוחו של האויב במשלט הדרומי ובהקשר זה גם באשר למשלט הצפוני. על-כן החלטתי שלא למהר להטיל את המחלקה השלישית — מחלקת העתודה שבפיקודו של בני — לכיבוש המשלט הצפוני, אלא החלטתי לארגן תחילה את הכוח שכבש את המשלט הדרומי ואת ההתבססות בו — מה גם שנוכחתי כי בחום מזגם עמדו הלוחמים, לפחות במקרה אחד, להשחית את נושאי-הברך של האויב, ששוב לא סיכנו אותנו, על-ידי פצצת, פיאט, קראתי, איפוא, למפקדי שתי מחלקות וחילקתי ביניהם את האחריות לגזרות ההתבססות וההגנה

* נראה כי המצרים הציבו מארב במקום זה, לאחר שהם גילו כי בליל 13/14 באוקטובר עברה שם שיירת גודד-הפשטה לנגב.

** בקרב הנסיגה מלטרון (13 מאי 1948) ניסה תחת אש כבדה לחלץ פלגת תותחי נ"ט שניטשה ע"י מפעיליה.

*** בתוכם, "פיאט" אחד שנלקח שלל מידי פלוגה ב' בגבעה 169

נפצתי אף אני. עתה נותר במקום כמפקד שלם בגופו רק שאול שצר.

שאול הפעיל את מקלע כיתתו כנגד בסיס־האש של האויב — היינו התותח הנגד־טנקי ושני המקלעים. כן ירה עם אנשיו המעטים, שעוד נותרו שלמים בגופם, רימונים על האויב. אלא דא עקא שמלאי רימוניהם אול מקץ זמן קצר. מבלי להתבלבל, חיפש שאול אחר מלאי רימוני־האויב ואמנם מצא מחפורת ובה מחסן רימונים בלתי־המושים. בוריות רבה ערך כמות בלתי מבוטלת של רימונים וכשהוא נעזר באחד הסיירים שנקלע למקום, חילק אותם בין אנשי המחלקה כולה. היה זה למועד, כי בעזרת רימונים אלה נהדפה התקפת־הנגד של האויב שהצטיינה במהירות ביצוע וב־עקשנות. אולם שאול שצר עצמו, שזכות רבה לו כמסופר בהדיפת־ההתקפה, לא זכה בחייו להנות מפרי עמלו, שכן נהרג לפני שבירת התקפת האויב. את מקומו תפס סגנו הסמ"כ ישראל מנדל. הוא אסף אליו את רימוני־היד של חבריו ההרוגים והפצועים, קפץ מהחפירה לעבר המצרים, הטיל בהם רימוניו בזה אחר זה, חזר על מעשהו בשנית ובשלישית — והפיל באויב חללים רבים. אלא שבנסיונו השלישי נפגע ברימוניד מצרי וכף רגלו נקטעה. בכוחות עצמו זחל בתעלה לעבר נקודת האיסוף שנקבעה בבוקר בדרום־המשלט, כרך רצועת מימיה סביב ירכו, תחב סמרטוטים לפיו לבל יזעק ושכב עד לפינויו שעות רבות לאחר מכן, מבלי שהוציא מפיו ולו זעקת כאב אחת.

בעית־הבעיות שנוצרה לפני מתי בשעת הקרב היתה — ניצולה הנכון של העתודה. האם לשמור את מחלקת העתודה לכיבוש הצומת הצפוני או לתגבר בה את שתי המחלקות שבצומת הדרומי?

בבעיה זו נועץ מתי בסגנו ובמפקד־המחלקה צבי קריביצקי. זה האחרון הציע לסגת בחיפוי מחלקת העתודה, בטרם יהיה מאוחר מדי. שיקוליו לכך היו: "כבדים" למדי: קרוב לשליש מאנשי הפלוגה — הרוגים ופצועים, בתוכם מפקד הפלוגה והוא עצמו; המשלט הצפוני לא נכבש וקרוב לדאי שלא יכבש, לא כל שכן אם תוכנס מחלקת העתודה לפעולה במשלט הדרומי; האויב עורך התקפות־נגד קשות אשר בהתאם למנהגו יתעצמו דוקא בשעות היום.

אולם מתי לא קיבל דעתו אלא דוקא את דעת סגנו שהיתה כדעת־הוא: להכניס לקרב במשלט הדרומי את מחלקת העתודה שבפיקודו של בני, כדי למלא בה את האבידות שחלו בעיקר בשורות מחלקתו של צבי. כיון שכך שלח את הרץ האישי שלו, מיכה הסייר, כדי לקרוא למחלקת העתודה ולהכניסה לקרב.

בני הרפז, מפקד מחלקת העתודה, מספר:

"שלושה תפקידים היו מוטלים על מחלקתי בשלב א': עתודה; חסיד מה — בעיקר כלפי כאוכבה, אך גם לכיוון משטרת עיראק־סוידאן; מניעת בריחתם של אנשי האויב. כן הפי־רשתי חולית מקלע וחולית מרגמה־2 בפיקודו של צבי

במשלט. הוריתי לצבי ומחלקתו להתבסס ולהגן על חלקו הצפוני והמערבי של המשלט; ואילו על דן ומחלקתו הטלתי משימה דומה לגבי חלקו הדרומי והמזרחי.

נראה שמפקד האויב אף הוא לא טמן ידו בצלחת, שכן עד ששני מפקדי המחלקות שלי ערכו את אנשיהם כמצווה ובטרם השלימו את הדבר — פתח האויב בהתקפת־נגד. זו נשענה על בסיס־אש בדמות תותח נ"ט ושני מקלעים שהיו מוצבים בפאתו הצפון־מערבית של המשלט, שטיהורה, כפי שהסתבר, לא הושלם עדין, ובאה בעיקרה ממערב. כאשר אש ממשלט־הצומת הצפוני תומכת בה מצפון, נטלה בה חלק מחלקה מצרית, מצוידת בשפע של רימונים. אלה הוטלו עליידי אנשיה מטוחים קצרים, שלא עלו על 20 מטר וגרמו אבידות קשות בעיקר למחלקתו של צבי, תוך דקות ספורות. הנפגעת העיקרית היתה כיתתו של שאול שצר, אחד המ"כים של צבי, שישבה בקטע הצפוני של המשלט. צבי שמצב כיתתו של שצר הדאיגו, חש אליה לבחון את הדברים מקרוב; אלא שאז נפצע אף הוא ואיבד אחת מעיניו. כמוהו, ובאותה עמדה עצמה,

נוימן הרגם, כדי לחפות מקרוב על הסתערות מחלקתו של דן פרנקל, מדרום.

כאשר הגיע אלי מיכה הסייר, הרץ האישי של המ"פ מתי, והודיע לי שאניע את המחלקה כדי לתגבר את כוחותינו במשלט הצומת הדרומי, הפסקתי את עבודת ההתחפרות, אספתי במהירות את המחלקה, ערכתי במבנה מתאים ושטפתי עמה את המשלט מדרום מזרח, תוך כדי היתקלות בפצועים והרוגים רבים מאלה שקדמו לנו, בעיקר מקרב מחלקתו של צבי; היות וברור היה לי שתפקידי הוא לתגבר את המשלט, התחלתי מפור את אנשי בעמדות שנתפסו על ידי מחלקתו של צבי; אלא שעד שאני עוסק בכך, פתח האויב בהתקפת נגד עזה שפגעה ברבים מאנשי ואני בתוכם. אשר לי עצמי נפצעתי בצרור בין צלעתי וצעקתי בקול לסגני מורדו שיקבל את הפיקוד וחלתי בכוחות עצמי לעבר הבונקר בדרום המשלט, בו נתרכזו פצועי הפלוגה. מורדו לא הגיע למועד ואת הפיקוד קיבל על עצמו, בהתאם לבקשתי ולהחלטת המ"פ, הרס"פ ברוך.

בבונקר הפצועים היה מצב הענינים קשה ביותר, בעיקר בשל העובדה שלא נמצאו עמנו חובשים. אולם ברצוני לציין כי הפצועים — בתוכם פצועים קשה — לא זעקו, אדרבא, הגישו אחד לשני עזרה בגוף וברוח.

הכנסת מחלקתו של בני לפעולה באה למועד, כי הודות לה נהדפה התקפת הנגד השנייה של האויב; אך מצב הפלוגה היה עדיין קשה, וזאת לזכור: לפלוגה לא היה קשר עם מטה הגדוד ועם שאר כוחותיו, משום שמכשיר האלחוט היה מקולקל; משלט הצומת הצפוני לא נפל וכרסם הספק, שמא קרה כדבר הזה גם עם משלט 113. במקרה כזה היה ברור שהפלוגה תשאר מנותקת ומבודדת בעומק שטחו של האויב ותהיה צפויה, עם עלות אור היום, להתקפות אויב שיכריעו. אור היום היה הופך את ניתוקה הטופוגרפי לניתוק טקטי בעל יתרונות מוחלטים לאויב, כך שלא היה מנוס מנסיגתה של הפלוגה לפני עלות האור. מאידך גיסא, מצב בו היה משלט 113 כבוש בידינו — היה שם את המצרים במשלט הצומת הצפוני בצבת שסופה להכריעם גם בלי התקפה עליהם; זאת כמובן רק אם תובטח עמידת הפלוגה שבצומת על ידי תוספת לוחמים ונשק, זאת ועוד: הכרח היה, בחינת שאלת חיים או מות, שלא לדבר על סבל — לפנות את פצועי הפלוגה הרבים. לאור כל אלה החליט מתי לשלוח שניים מאנשי הפלוגה, בתוכם סיטי הסייר, לעבר מטה הגדוד — כדי לחפש עמו את הקשר, למסור לו על מצב הפלוגה, לבקש את עזרתו ולברר את מצבם של שאר כוחות הגדוד.

קרוב לשעה 170200 הגיעו סיטי וחברו למטה הגדוד במשלט 105, לאחר שעשו את דרכם בספק ריצה, ספק הליכה באותו ציר-תנועה בו הגיעה הפלוגה מג'וליס למשלט הצומת הדרומי. היה זה, לכל הדיעות, ציר-תנועה ארוך ביחס לציר המתבקש ממשלטי הצומת לגבעה 105; אלא שכאמור לא היה ברור כלל אם השטח שבין הצומת לגבעה — שלא לדבר על הצומת הצפוני — נקי מאויב.

יהודה ואלאך, המג"ד, מעיר בעצמו כי כאשר הובאו בפניו שליחי פלוגה ב', היו הם נרגשים מדי מכדי שאפשר היה להציל מפייהם איזה שהוא תיאור הנותן תמונה של ממש

מן הנעשה בגזרה זו. הם ידעו לספר שמכשיר הקשר של הפלוגה יצא מכלל שימוש, שמשלטי הצומת הצפוני לא נכבש ושמשלט הצומת הדרומי עומד בפני התקפות נגד עזות ולפי שעה מחזיק מעמד. כן לא גילו בטחון ונכונות למצוא בחושך את הדרך הקצרה מגבעה 113 ליחידתם.

בין כה וכה מצאו אנשי פלוגה ב' בתוך הכליבו של אחד ה"ויקססים" שנתפשו במשלט — פלייר, באמצעותו של זה עלה בידי האלחוטאי של הפלוגה לתקן את מכשירו וליצור את הקשר עם המג"ד. היה זה בשעה 170230 בערך, ממש בעת בה היה יהודה מתלבט בשאלה, לאור האינפורמציה הקלושה שנמסרה לו על ידי שליחי פלוגה ב', מה עלול להיות מצבה וכיצד לשפרו.

יהודה ואלאך, המג"ד, מספר:

"בשעה 170230 בערך, קראני לפתע הקשר אל המכשיר, בהודיעו שמתי פלד, מ"פ ב', חפץ לשוחח אתי, שיחת מפקדים. היתה זו בשורה טובה, כי עד כה הקשר לא פעל. מתי מסר לי שזה עתה הצליחו לתקן את מכשיר האלחוט ותיאר את המצב: המשלט הדרומי בידי והוא מתבצר בו; יש לו הרבה נפגעים ולכן אין בכוחו לכבוש את המשלט הצפוני, שנמצא בידי האויב ושהנו, כפי הנראה, חזק משהערכנו.

הודעתי מיד למפקד החטיבה על המצב וזה הציע להסתפק בהחזקת גבעות 113 ו-100 בלבד. הסברתי למתי את דעת מפקד החטיבה והצעתי לו לסגת. הוא התנגד לכך ונימוקיו עמו: כשליש מאנשיו נפגעים, ביניהם רוב המפקדים והוא בתוכם; אין מי שישא את הפצועים; והעיקר — קיימת סכנה כי בשל העובדה שבעוד זמן קצר יפציעו דמדומי הבוקר, יהיו אנשי הפלוגה הנסוגים צפויים בדרכם לאש מדויקת של האויב מהמשלט הצפוני. זאת ועוד — הוא בטוח שיעלה בכוחו להחזיק מעמד עד שנצליח לכבוש את המשלט הצפוני ולהתחבר אליו.

לאור נימוקיו אישרתי את החלטתו והבטחתי לסייע לו באש באם יצטרך לה. מיד לאחר מכן הודעתי למפקד החטיבה על החלטתי להשאיר את היחידה המנותקת במשלט הצומת הדרומי, אך דרשתי ממנו, נוסף ליחידת, שועלי שמשון' שהועמדה לרשותי, גם פלוגה נוספת, טריה, למקרה שיהיה צורך לכבוש, עקב התפתחות מיוחדת, את משלט הצומת הצפוני במשך היום; ואכן קיבלתי מיד את פלוגה ב' של גדוד 2 מהחטיבה".

פלוגה זו נשלחה לכבוש את משלט הצומת הצפוני רק בליל 17/18 באוקטובר. נראים הדברים שהסיבה לכך קשורה בפסיכולוגיה של "היום למצרים והלילה לנו"; אלא שבשל כך צריכה היתה פלוגתו של מתי לעמוד במבחנים קשים של תנאי ניתוק, כשעמה פצועים רבים חשוכי-מרפא.

דוד אלפלנג (פלג), מפקד מחלקת החבלה של גדוד 1, מספר:

"בשעה 170245 בערך, נקראתי אל המג"ד יהודה ואלאך בגבעה 113. הוא הטיל עלי לפנות את הדרך לצומת והסביר לי את חשיבות הפעולה לאיר מצבה הקשה של פלוגה ב', במיוחד כאשר לפצועים, הועמד לרשותי גיפ, נהוג בידי ראובן מסיירי הגדוד, וכן הסייר

° כזכור נשארו החובשים ליד הסמל שלמה ברגר שנפצע עוד במסע הגישה; אולם עם מותו לא הצטרפו לפלוגה אלא נסוגו לעבר הסימתה של פלוגה ד'...

האויב מבצע התקפת נגד שלישית נגד פלוגה ב'. התקפה זו, שנכנסה לשחר, אף לא היו לה לא העזו ולא התנופה של השתיים שקדמו לה. זאת ועוד. עם ראשית הפציע אור-היום לקחו יוסף ועדיה ושמוליק, שני מ"כים ממחלקתו של בני שנותרו שלמים בגופם, כמה מאנשיהם וסיהרו את התעלה ה- חיצונית הצפונית-מערבית. בית. ** מלאכתם, בשלב זה, לא היתה קשה

ז'ק לוי והקשר יצחק'לה. זה האחרון צריך היה להעביר מכשיר קשר לפלוגה ב' שמכשירה המקולקל תוקן אמנם, אך מצבו לא הניח את הדעת ולו רק בשל עובדת קלקולו הקודם. בהגיענו למרגלות גבעה 103 — משהו צפונה להתחברות דרך-העפר החוצה את המשלט 113 עם כביש ג'וליס-כאוכבה, כ-400 מטר ממשלטה-הצומת הצפוני — הבחנתי בבורות שנפערו בכביש ודרומה להם גדר החוצה אותן, חששתי כי מוקשים טמונים בבורות וקפצתי מן הגיפ לבדקם; ואכן גיליתי מוקשים שהיו מונחים בבורות כגלוי. מבלי לאבד רגע התחלתי להוציא את המוקשים מהמקום והנחתים לצד הכביש. עודי עוסק בכך, הגיעה בעקבותינו יחידת 'שועלי שמשון' כשבראשה הסמג"ד שלנו, דוד שנהבי. היא שאלנו לפשר עצירתי. הסברתי לו את הדבר ולאחר מכן השלמתי את פינוי המכשול תחת אש חזקה למדי, בעיקר של רובים, מצד משלט הצומת הצפוני.

עם פינוי המכשול המשכנו בתנועה לעבר הצומת. אך במרחק לא רב נתקלנו בגדר שניה מול מקום התחברותה של דרך-העפר החוצה את גבעה 113 עם ה- כביש. כאן הבחנו בדמותו של אדם שנתגלתה לנו מיד כזו של שרגא גפני, החבלן. ל- בקשתו לעזור לו — באמ- צעות הגיפים — בחילוץ פצור עים שנשארו בשטח, הסברתי לו שעלינו להתחבר עם מתי. דבקים במטרה פירקנו, איפוא, את המכשול השני וכשאנו מר אצים עליידי הסמג"ד, המ- שכנו במהירות בתנועה לעבר הצומת. בתנועתנו, נתקלנו ב- אש חזקה מאוד של המצרים, בתוכה אש מק"בים ואש תותח דוילטראות — ואך בדרך פלא לא נפגענו. לא עברו דקות ספורות וכבר מצאנו עצמנו ממש ליד צומת הכבישים, ורק כפסע

במיוחד כי נראה היה שהאויב נשבר ומכל מקום התיאש, ואנשי שהחזיקו ב"מעוז" בסביבות תותח הנ"ט בפאתו הצפונית-מערבית של משלטה-הצומת הדרומי, נסוגו לעבר זה הצפוני, בהותירם אחריהם במשלט הדרומי שלושה שבויים — בתוכם סמל-מק"ב שעוד ידובר בו.

שבירתם והתיאשותם של המצרים במשלט הדרומי, החלשתה של התקפת-הנגד השלישית שלהם והרצון להשתלט על הצומת הצפוני ולהתחבר עם כוחות הגדוד במשלט 113 — הולידו את הרעיון לבדוק מה המצב במשלט הצפוני. לצורך זה נשלחה לשם חוליה בפיקודו של מיכה הגייגלי, הסייר.

היה בינינו לבין פלוגה ב'. להפתעתנו נתקלנו כאן בשלושה נושאי-ברן מצריים, שחסמו לנו את דרכנו ובקושי הצלית ראובן, הנהג הנוהג בראש, לבלום מכונית. למולנו היתה חזיתם של נושאי-הברן מופנית כלפי עיראק סוידאן ולמרות המרחק הקצר לא הבחינו בנו.

הסמג"ד, שנסע בגיפ שמאחורי, פקד לפתע על כולנו לקפוץ לתעלות שלצד הכביש ולתפוס מחסה. עד שאנו עושים כך, החלו נושאי-הברן במרוצת טירוף לעבר עיראק סוידאן. כך שדבר לא עמד בפנינו — אולם הסמג"ד החליט שמוטב לנו לסגת על עקבותינו. סובבנו את הגיפים והחילונו, לטוס' לכיוון ג'וליס. *

* לאחר ששככה אש המצרים, אשר נורתה על הגיפים הנסוגים לעבר ג'וליס, חזר אחר הגיפים של "שועלי-שמשון" במורד באותה דרך עצמה, במנוע כבוי, עד המקום בו עמד שרגא החבלן, ואנשי הגיפ העלו עמו על המכונית חמישה פצועים אנושים והביאום לג'וליס.

** הסתבר שהמשלט היה בנוי תעלה פנימית וחיצונית. חלקה הצפוני-מערבי של זו האחרונה לא נכבש, כאמור, וכאשר דומה היה לפלוגה ב' כי המשלט כולו בידה, לא היה הדבר למעשה נכון.

נסיון ההתחברות של הגדוד עם פלוגה ב' בעזרת יחידת "שועלי שמשון" לא התממש בשל פרשה תמוהה למדי של כהלה הדדית של שני צדדים מתמודדים, שאיש מהם לא פעל ישירות נגד מתנגדו ואף על-פיכך ברחו איש לעברו, ולא נותר לפלוגה ב' אלא לעשות לעצמה. אותה שעה שבה נעשה נסיון ההתחברות הבלתי מוצלח, היה

הוא התקדם למשלט הצפוני בראש אנשיו ושום דבר לא אירע. מעודד מכך המשיך בהתקדמות, הגם שחבריו תבעו ממנו לחזור. אמיץ היה, אך הדבר עלה לו בחייו: לפתע נפתחה אש אויב עזה; פצצת מרגמה נתפוצצה לידו ומשפט עשן התפזר צצותה נראה מיכה זוחל חזרה, כושל ונופל. חבריו לא יכלו אלא לדוח על מותו ועל כך שעדין מצוי אויב בעצמה ניכרת במשלט-הצומת הצפוני.

התמונה היתה ברורה: הפלוגה מנותקת — לא נותר לה אלא להבנות משלל האויב ולהתארגן להגנה לקראת התקפות-הנגד הצפויות שלו. וכך עשתה. החיילים חיפשו אחר אוצרות הנשק, התחמושת, המזון והמים שהותיר אחריה האויב; ריכזו את הפצועים, בהדרכתו של הרס"פ ברוך, לבונקר שהועז לכך; שיפרו את עמדותיהם החדשות וערכו נשקם — זה שלהם וזה של האויב — להגנה. 8 „פיאטים“, מהם 3 של הפלוגה, ורובה נ"ט הוצבו כלפי מערב ויצרו „חומת“ נ"ט לכיוון זה של התקפת-נגד צפויה. ה„ברנים“ המצריים חולקו בין כל העמדות כשלידים כמויות תחמושת עצומות. מישוה ניסה אפילו ל„טפל“ בתותח הנ"ט ואחרים ערכו „קורס מזורז“ במק"ב „ויקס“. כאן היה להם לעזר רב סמל-המק"ב המצרי, שמורדו שכנע אותו באמרי שפר — „גורלך גורלנו, לא תצא מפה חי אם לא נעמוד בפני התקפות-הנגד“ — ובאיומים כאחד, למלא את מלאכתו באמונה. ואכן הלז עשה עבודה טובה ומכל מקום אפשר היה בהחלט למלא ב„ויקסטים“ את חסרון שני המק"בים מסוג „באזה“ שצריכים היו להגיע למשלט ולא הגיעו. הם אף הספיקו למלא תפקיד חשוב כבר בשעות הבוקר המוקדמות של ה-17 באוקטובר, בפגעים במספר מצרים שניסו להמלט על נפשם ממשלט-הצומת הצפוני.

תחת שייקטלו אלה באש המק"ב בניסיונות יאוש של בריחה — הוצע לסמל-המק"ב המצרי לצאת לעבר חבריו בצומת הצפוני

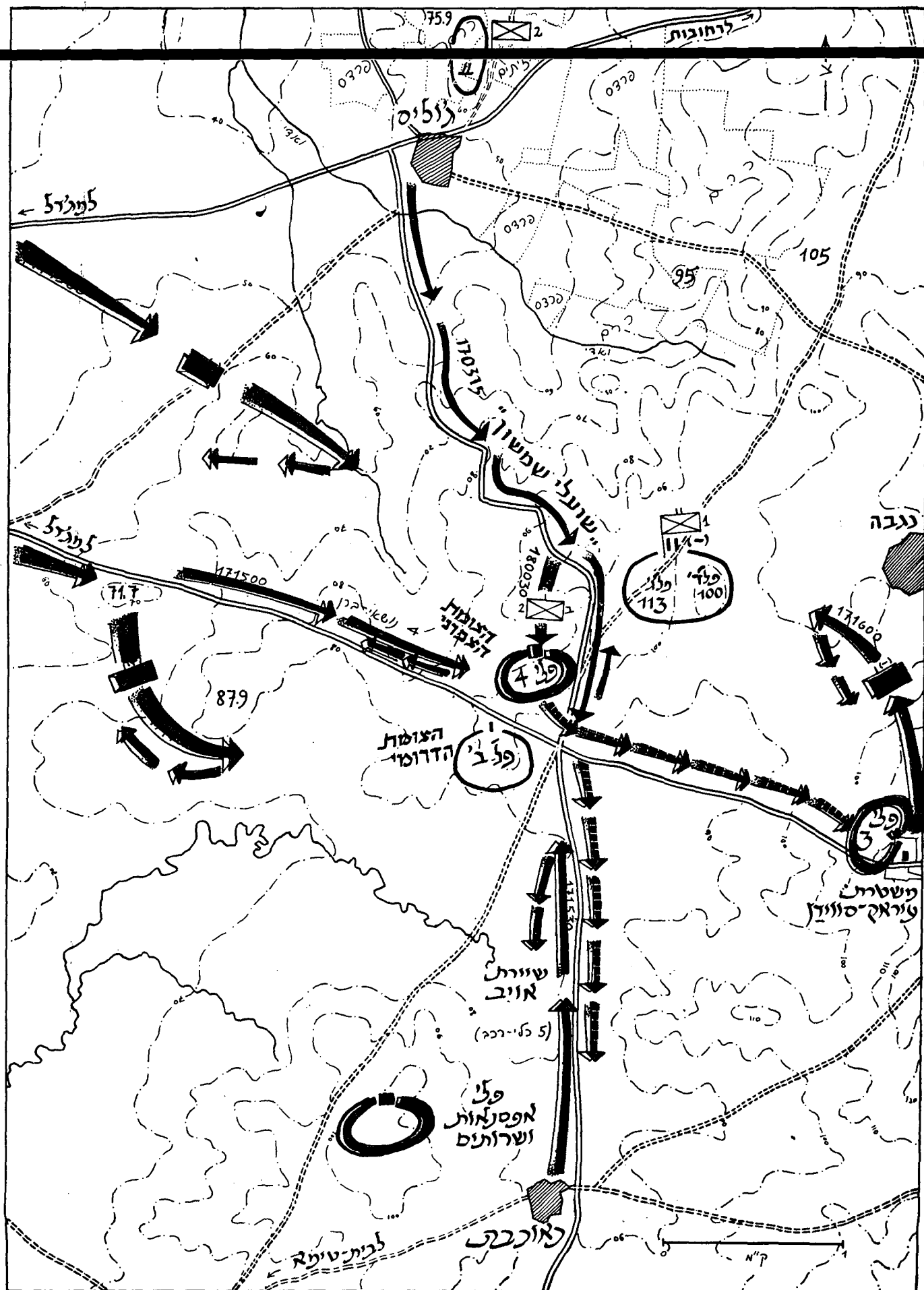
ולשכנעם בצורך שבכניעה בכבוד, שרק היא תבטיח להם חיים. משוכנע אישית בדרך המוצעת יצא הסמל לעבר הצומת הצפוני עם עלות אור-היום והחל דובר אל חבריו בשפתם ומדבר אל לבם להכנע. כמה מהם החלו צצים מתוך שותף תיהם, אף החלו צועדים לעבר הצומת הדרומי במטרה להכנע. עוד מעט אפשר והיה גל הכניעה אוהז בכל המצרים הנותרים בצומת הצפוני, אלא שאז נפתחה לפתע אש מעבר אותו משלט על ההולכים בדרך הכניעה ועל משלט הצומת הדרומי, שכתוצאה ממנה, ומחילופי האש שהתפתחו בעקבותיה, נהרגו מספר מצרים, בתוכם סמל-המק"ב עצמו. עובדה זו הוכיחה כי חוקה היתה על מפקד הצומת הצפוני, להוסיף ולהחזיק מעמד.

בענין זה היה יוצא דופן. זאת לומדים אנו, בין השאר, מתוך קטע מזכרונותיו של עבד-אניצאר, שהתפרסמו בגליון ה-30 במרס 1955 של העתון אחר סאעה. בקטע זה מעלה עבד-אניצאר הסבר מענין לנפילת משלטי 113 ומשלט-הצומת, ממנו מתבלטים ליקויי הפיקוד המצרי. להלן דבריו: „מתחם צומת עיראק-סוידאן היה מופקד בידי הגדוד ה-9, אך מפקד הגדוד הזה נמצא אותה שעה בחופשה; סגן מפקד הגדוד נהרג מפגיעה ישירה של פצצת מרגמה; המפקד השלישי הסתלק במכונית ונשאר באסמעיליה — ואילו המפקד הרביעי נטש את גדודו והצטרף למפקדה הכללית במג'דל...“

נכילת משלט 113, משלט 100 ומשלט-הצומת הדרומי בידי כוחות גדוד-1 של חטיבת „גבעתי“ העמידה את המצרים במצב קשה. שכן החטיבה הרביעית וחטיבת המתנדבים נותקו מעיקר הכוחות בגזרת החוף. היה זה מצב שקשה היה להשיג לים אתו ומן ההכרח היה לשנותו. אלא דא עקא שהמפקדה הכללית המצרית לא תכננה מראש אפשרות להנחתת התקפות-נגד ולכן גם לא הקצתה מראש כוחות לכך.

לכאורה צריך היה לבצע את התקפת הנגד גדוד העתודה של החטיבה ה-1 רביעית הוא גדוד-1 שישב בפלוג'ה — אולם הוא רותק למקומו מחשש להתקפות נוספות באיזור עיראק אל-מנשיה ובאיזור דרך-בורמה. הנה כי כן לא נר תר למצרים אלא להשתמש בכוחותיה של החטיבה השנייה שישבה בסביבת

65 מ"מ, 2 סוללות 75 מ"מ וסוללת 120 מ"מ. בני הפעיל מתוכן בעיקר את סוללות ה-75 מ"מ. בעדותו לא הסתיר בני כי שעה שהפעיל את התותחים לא האמין ביעילותם: הם פעלו בקצה גבול הטווח שלהם ובלי שתהיה תצפית ישירה על פגיעותיהם.

תחילה ניהל בני את האש שלו ממוצב הפיקוד בגבעה 105. אולם לצורך השגת תצפית טובה יותר עלה ל-113. כאן נתקל בקשיים מבחינת אמצעי הקשר וחזר לגבעה 105. האויב איתר את הגבעה 105 כמוצב פיקוד הגזרה כולה והחל תוקף אותה במטוסי קרב. באחת ההתקפות הצליחו מטוסים אלה לפגוע פגיעה ישירה במרכז ניהול האש הארטילרי שהיה בנוי מ-3 עמדות זו בצד זו. באמצעות מבין עמדות אלה נהרגו נהגו של בני וסמל המודיעין שלו. בני עצמו ניצל בנס אך היה המום למדי. יתר על כן, כל מערכת הקשר הקוית של הארטיילריה נפגעה — כולל המרכזיה — ולא נותרה הברירה אלא למשוך את כל הקווים ולאחד אותם לקו אחד. אין צורך להסביר את "יעילותה" של מערכת קשר זו, כשהכל מדברים ושומעים בעת ובעונה אחת ואת השירותים ה"טובים" שנתנה לבני; ואף על פי כן המשיכה הארטילריה לפעול והעיקר — לפגוע באויב.

על כך מעיד סמג'ד-2, גבריאלי לוריא, המספר את הדברים הבאים: „בשעות אחה'צ (בשעה 1500 בערך) הבחנו בשיירת אויב בתוכה מספר משאיות וכ-7 משוריינים וכמחלקת טנקים „סימן VI" כשהיא עושה דרכה מעבר מג'ד לכביש המוביל לג'וליס. בהגיעה בערך למחצית המרחק בין מג'ד לג'וליס, עצרה השיירה ומתוך המכוניות נראו יורדים חיילי אויב בעצמה של שתי פלוגות לפחות. הללו התארגנו בתבנית קרב והחלו מתקדמים מדרום לכביש מג'ד — ג'וליס כשפניהם מורחה, דרומה-מזרחה, כנראה לעבר גבעה 113. לא יכולנו שלא לנסות לפגוע בהם, אם כי נמצאו במרחק ניכר למדי מאתנו. הוצקנו מיד את מיכה אפשטיין, קצין המרגמות של גדודנו, והטלנו עליו לעשות את שבאפשרותו. מיכה הציב כיתת מרגמות — והחל שולח פצצות לעבר האויב. לדבריו פגע בכמה ממשורייני האויב שהבטיחו את אגפו הצפוני של החי"ר המתקדם. זה גע בפיוור והיה גלוי לעינינו עד שנעלם בואדי ג'וליס בקטעו המתקרב לכביש מג'ד — הצומת. לא עבר זמן רב והוא נראה חוזר לאחור. בשלב זה הבחנו בפעילות הארטילריה שלנו נגדו. זו היטיבה לפגוע וכבר הפגז השני או השלישי ירד במרכז כוח החי"ר של האויב שאותה שעה מצוי היה בשטח פתוח. פגיעה זו נתנה לנו את ההזדמנות לראות מה קורה לחי"ר מופגז בשטח פתוח. במשקפות שבידנו ראינו בברור כיצד אחרי כל התפוצצות של פגז גופלים מספר חיילים וכיצד מספר הקמים בכל מקרה הולך וקטן; וכך — עד שהגיעו המצרים בחזרה למכוניותיהם וטיפסו עליהן.

במשך כל הזמן הזה דיווחו לתותחנינו על פגיעותיהם הנפלאות באמצעות רשת האלוט החסיבתית ולפי שאין להניח שהם ראו בעין את טיב פגיעותיהם כמונו, הרי שמילאנו בזה בהחלט תפקיד של קציני תצפית קדמיים. אף כי המושג „קציני חי"ר מטוח" היה רחוק מאתנו באותם ימים.

בענין המושג „קציני חי"ר מטוח" סיפר בני כי הוא ניסה להקנותו למתי פלד (מ"פ ב') בתוך הקרב עצמו, אך התיאש מכך תוך זמן קצר.

אשדוד — וזאת אמנם עשו. אלא שמסתבר שהם לא שלחו גדר אורגני, דבר שהיה מחייב אותם לבצע שינויים גדולים במערך, כי אם בחרו בדרך הקלה יותר של דילול מערך הגדרים הקבוע ושליפה של פלוגה מכל גדוד. כוח כזה בדין הוא שלא יהיה מגובש ואין פלא שלא גילה נכונות יתר להגיע לידי מגע, כפי שעוד יוברר להלן.

קשה לקבוע בדיוק מה היתה תכנית התקפת הנגד שהאויב בחר בה מאחר והיא סוכלה בתחילתה. נראה כי תכניתו היתה כדלקמן:

● ריכוז כוחות בשיעור גדוד חי"ר מוגבר ועוד מחלקת טנקים, כשתי מחלקות משוריינים ומחלקת זחלים באיזור צומת מג'ד.

● פיתוח מאמץ עיקרי לעבר גבעה 113 שמצפון לכביש מג'ד — הצומת.

● מניעת התערבות הכוחות היהודים השכנים בקרב, בעיקר אלה שבגזרת ג'וליס.

● ריתוק הכוחות שבגבעה 100 על ידי תנועה של פלוגה מכיוון משטרת עיראק-סוידן, ואלה שבמשלט הצומת הדרומי על ידי תנועה של פלוגה מוגברת באלמנטים של שריון מכיוון מג'ד לציר הכביש מג'ד — הצומת.

כל זאת תוך הרעשה והפצצה של הכוחות השכנים לגבעה 113 ובמיוחד של 113 עצמה.

בשעה 170700, בערך, החל האויב בהפגזת גבעה 113. כל מי שהתנסה בה, מעיד עליה כי עזה היתה מכל המקובל בחזית הדרום עד כה. האש שנורתה מ-8 תותחים לפחות היתה מדור יקת ביותר. מגיני המשלט מיהרו להתקפל בתוך התעלות המצריות וברכו בלבם את עושיהן על שכה ביסודיות עשו את המלאכה.

לפתע פסקה ההפגזה. אי פה אי שם החל ראש מציץ מתוך חפירה מבקש לראות מה אירע לחבריו, לגלות האם הגיע שעת חי"ר האויב להסתער, או סתם כדי לגשום איור. אך מן האויר החלה מתפתחת צרה חדשה: מטוסי אויב עטו על המשלט מכיוון השמש בזעם אימים.

במקביל להפגזת משלט 113 ולהפצצתו החל האויב מרכז כוחותיו באיזור צומת — מג'ד. הידיעות על כך הדאיגו ביותר את מטה גדוד-1, שישב בבונקר מטה מצרי בכיפה של 113; המג"ד, מ"פ ג' וקצין התצפית הארטילרית אורי עלו לעמדת תצפית ולאחר שאיתרו את האויב החל אורי מפעיל את הארטיילריה. תוך כדי בקרת האש נפגע בראשו מכדור של צלף. עד אותו רגע הפליא אורי לעשות, ואפשר גם שהמזל היה עמו, שכן כבר בפצצות הטיווח פגע בשיירת האויב, שנתגלתה בשעה 1700 בסביבות גבעה 71.7 במרחק של כ-2 ק"מ מערבה מהצומת הדרומי. בטוח זה, ספק אם אש מגניו של משלט הצומת, ולו גם אש מק"בים „ויקס", היתה יעילה.

עם מותו של אורי מפגיעת אש האויב עברה בקרת האש הארטילרית לידי בני גרין, מפקד הסיוע הארטילרי בגזרה, שישב בגבעה 105. לרשותו עמדו 4 סוללות ארטילריה: סוללת

לתותחניו של בני גרין, לאנשי גדוד 1 ובמיוחד לאנשי פלוגה ב' שלו, שעמדו במבחן הניתוק והסבל בכבוד. מאלה האחרונים מן הראוי להדגיש את גבורתם של הפצועים שהגם שלא נמצא עמם חובש כלשהו, חומרי רפואה וסם להקל על כאביהם — נשאו יסוריהם באומץ ומתוך הבנת המצב. כדי להקל במשהו על סבל הפצועים שיגר יהודה, כבר עם רדת החשיכה, יחידת סיירים עם מכשיר אלחוט, חובש וחומרי רפואה אל הצומת הצפוני. תפקיד נוסף שהטיל המג"ד על יחידת הסיירים היה למסור למתי פלד פרטים על ההתקפה שעמדה להתבצע בליל 17/18 באוקטובר על הצומת הצפוני. משימת ההתקפה הוטלה על פלוגה ב' בגדוד 2 שצורפה לגדוד 1 בהתאם להוראת מפקד החטיבה בבוקרו של ה-17 באוקטובר.

בן בראון, מפקד פלוגה ב' בגדוד 2, מספר:

„משהוטלה עלי משימת כיבוש של משלט-הצומת הצפוני בליל 17/18 באוקטובר, יצאתי לגבעה 113. פגשתי בגבעה את המג"ד יהודה ואלאך ואת כובש הגבעה יוש ויחד אתם צפיתי על פני משלט-הצומת הצפוני. באותה הזדמנות סוכם שאם עד רדת הערב לא יפנו את המצרים משלט זה, אסייע להם בכך ואתחבר עם מתי במשלט-הצומת הדרומי.

לאחר התדריך, יצאתי עם אנשי, זמן קצר אחרי חצות, לביצוע המשימה. ב-180030, בערך, מצאנו עצמנו כבר שוכבים ליד גדר המשלט. עברנו אותה בזחילה מבלי שהאויב גילה התנגדות כלשהי. עתה בקיוותנו בתחומי של המשלט נתתי את הפקודה לזריקת הרימון (סוף בעמ' 20)

לא נותר למתי אלא להפעיל את המק"בים משלל האויב שעמדו לרשותו. אין להניח שאשם של אלה היתה יעילה כל אימת שהופעלה בשעות שלפני הצהריים מול האויב שנתרכז בסביבות גבעה 71.7, בטוח של כ-2 ק"מ ממשלט-הצומת הדרומי; אולם משהעיו האויב, החל משעה 171400 בערך, להתקרב יותר אל הצומת על-ידי ביצוע איגוף ימני (מצפון דרך דרום למזרח) תוך הסתייעות במחסה שנתנה לו גבעה 87.9, הרחוקה מן הצומת כדי 1.5 ק"מ — זכה בהחלט לטעום את טעם כליו הוא שנתפסו בידי פלוגה ב'. מכל מקום הוא סבל אבידות ותנועתו נבלמה. עתה, בשעה 171530 בערך, עשה האויב פעולה תמוהה למדי, שהוגדרה בדוחי המודיעין של החטיבה כ„נסיון אויב להעלות תגבורת למוצב-הצומת הצפוני“. המדובר הוא בתנועה של שיירת אויב בת 4 כלירכב (אחד מהם ג"פ) מכאוכבה לעבר הצומת. תנועה זו סוכלה באש מק"ב מהצומת הדרומי שפגעה בכל כלירכב ובחלק מיושביהם. תנועה דומה של 4 נושאי-„ברן“ מכיוון מג"ד לעבר הצומת הצפוני סוכלה אף היא באש „פיאטים“ זמן מה לפני כן.

למראה כל אלה — שבירת התקפות-הנגד, סיכול נסיונות התחבורה וחוסר מאמץ ראוי לשמו לתקן את מצבם — הסיקו אנשי האויב שבצומת הצפוני את המסקנות הברורות: לפניהם דרך הכניעה או דרך הבריחה. שניים מהם, ששוב לא יכלו לעמוד בפני אש המק"בים והמרגמות — אשר הופעלו נגד הצומת הצפוני במשך כל היום ובמיוחד החל משעה 171400, הן מהצומת הצפוני והן מגבעה 113 — בחרו בדרך הכניעה ומסרו עצמם, קרוב לשעה 171600, לידיהם של מגיני הצומת הדרומי. הם סיפרו כי במשלט-הצומת מתחבאים עדיין בבונ-קרים כשתי מחלקות ומצפים לשעת הדמדומים כדי להמלט על נפשם. מדבריהם ניכר כי המוראל במשלט-הצומת הצפוני ירוד לחלוטין וכי די בפעולה זעירת-הקף כדי להביאם לידי כניעה או מנוסה. אולם מתי, שאבידותיו היו גדולות ושהגיעו בשלב זה — עם חוספת של 2 נפגעים — במשך היום — ל-13 הרוגים, 5 פצועים קשה ו-10 פצועים קל, לא רצה להסתכן בנסיון כזה; ובודאי צדק. די היה לו בהחזקת מעמד בצומת הדרומי ובמניעת בריחת האויב מהצומת הצפוני.

במלאכה זו של מניעת בריחת האויב הצליחו מתי ואנשיו, כל זמן שהאור סייע להם בכך. אך עם רדת היום שוב לא היתה אשם תכליתית — ואמנם כ-70 מאנשי האויב הצליחו להמלט, בעיקר לכאוכבה ולמשטרת עיראק-טוידאן.

אשר לזו האחרונה, מסתבר מתוך יומנו של מפקדה צאלח באדר, כי נתבקשה על-ידי מפקד הצומת עוד בליל 16/17 באוקטובר לשגר לו תגבורת, אולם לא היה באפשרותה להענות לו. עם זאת מתברר מתוך עדותו של פרץ שינוולד (חורשתי), מ"מ בפלוגה ד' שישב ביום ה-17 באוקטובר בגבעה 100, כי בשעות אחה"צ המאוחרות, לאחר הפגזה על גבעה 100 שכוונה מהמשטרה, יצאו כשתי מחלקות מהמשטרה לעבר גבעה 100. לדבריו הם הגיעו עד לטוח של כ-500 מ' מעמדות מחלקתו שלו ואז פתח עליהם באש שבלמה את תנועתם כליל ואילצה אותם לסגת.

היה זה עם רדת הלילה על יום ה-17 באוקטובר: יום מפואר

• הרוג ופצוע מפגיעת צלפי אויב.

משום שתנוק ממקור הסיוע האמריקאי בעודפי מזון). דומה שרוג'רון אף לא העריך כראוי את אפשרויות התגובה של אותן ארצות הגושה-המזרחי שתיפענה בנשק זה. האפשרות הראשונה, הסבירה ביותר, לתגובה היא נדידת העמים. כלומר, נטישת השטחים שנשמו — ומעבר אל נחלתו של האויב במגמה לשבור שבר. כשם שנשקה-הרעבה אינו חדש, הרי גם נדידת עמים אין בה משום חידוש, ואין ספק שהתגובה המידית והטבעית של המוני הרעבים תהא לפעול לתפיסת מלאי המזון של אויביהם. יתכן אמנם שאוכלוסיית ארה"ב תהא פטורה במקרה כזה מדאגה בשל האוקינוס המפריד בינה לבין היבשת הנפגעת, אולם אין כמעט ספק שלארצות אירופה-המערבית אין סיכוי להנצל מאפשרות זו. והרי ברור למדי שנסיון לעצור "פלישה" מעין זו בנשק קונבנציונלי יסתיים בכשלון המערב. אך האפשרות השניה לתגובה היא אולי החמורה יותר: מה יעצור את מנהיגי הגושה-המזרחי, שעה שיעמדו בפני תבוסה וכליון בלתי נמנעים, מלהפעיל נשק-בום, בחינת "תמות נפשי עם פלישתים"? אראו יפעילו את מלאי הנשק הגרעיני שבידיהם — ללא הבחנה וללא תכלית — במטרה אחת

ויחידה של השמדת אויביהם, ולו גם במחיר השמדת האנושות. ובסיכומו של דבר: כדאי גם להזכיר את הסתייגותו האישית של ריימונד ארון, בדברי ההקדמה שלו לספר, כאשר ציין את הרגשת החרדה שבלבו... "המושג של אמצעי-הנגד הריהו (לדעת ארון) יחסי עד מאוד. אמצעי-הנגד — ההכנות לקראת החיים במערות — ישאו מעתה בכנפיהן תוצאות הרוות שואה. אין כונתי לאותם מיליוני דולרים שיהא הכרח לקבור באדמה, במובנו המפורש של ביטוי זה; אולם מה תהיינה ההשפעות-החוזרות, על הפסיכולוגיה של האדם ועל אורח-חייה של החברה-האנושית לצורותיה, אשר תצמחנה מתכנית רבתי של הכנות כאלו, שתבוצע בתוך-תוכם של ימי שלום במטרה ליצור אפשרות של הישארות-בהיים לאחר מלחמה מימנית?" ואכן ניתן להוסיף-ולשאל: האם יש טעם במקרה כזה בשמירה על העקרון של חיים בכל מחיר ובכל צורה? או שמא ניתן למצוא פתרונות אחרים מאלה המוצעים על-ידי ק. רוג'רון, אשר יוציאו את תושבי כדור-הארץ מ"חיי-האימה" בו הם שרויים כיום?

(המשך מעמ' 14)

נים ומשנורקו אלה והתפוצצו פקדתי להסתער. אנשי, צמאי הפעור לה, עשו כמצווה ווינקו לתעלת-המשלט החיצונית. הם נפלו, למרבה הפתעתם, על כ־20 מצרים נדהמים. מחציתם חוסלה מיד והיתר, בתוכם 4 פצועים קשה שקיבלו עזרה-ראשונה מידי אנשינו, נלקחו בשבי.

לא עבר זמן רב והמשלט כולו טוהר מבלי שיימצאו בו מצרים חיים נוספים אלא עשרות גויות בלבד. כן נמצא בו שלל רב ביותר ובין היתר — שתי מכוניות עמוסות בגדי-חורף. לא יכולתי למנוע מאנשי ללבוש בגדי-חורף ככל שיכלו לשאת; מה גם שאני אישית מיהרתי — עם גמר טיהור המשלט — לעבר פלוגה ב' של גדוד 1 במשלט-הצומת הדרומי.

בהגיעי לצומת הדרומי מצאתי את אנשינו בו בשיא העיפות. שאלתי היכן מתי וזכיתי להרבה תשובות סותרות. איש מהאנשים, בשל עיפותם, לא הטריח עצמו להוביל אותי אליו. בסופו של דבר מצאתי את מתי בכוחות עצמי באחד הבונקרים. פניו היו מגואלות בדם ועיניו פגועות, כך שלא הבחין בי. צהלתי לקראתו: "מתי, אתה חופשי" — אך הופתעתי לראותו אריש ללא סימן של שמחה. לא חקרתיו על אשר עבר עליו ובחרתי לחזור אל פלוגתי על מנת לארגנה.

מגד"1 מספר על פגישתו עם מתי:

"בשעה 180300 בערך, עוד טרם יצאה פלוגה ד' ברכב בציר הכביש מג'וליס להחליף את פלוגה ב' במשלט-הצומת הדרומי, יצאתי עם ק' התרבות הגדודי אל הפלוגה. כשהגענו למקום מצאנו תמונה מחרידה למדי: הרוגים ופצועים שלנו ושל האויב בערבוביה; מפקד היחידה פצוע; רוב מפקדי-המשנה שלו וכשלושים מאנשיו הרוגים ופצועים; האנשים חשופים מכל אשר עבר עליהם ובשל

העובדה שנמצאו ללא אוכל ומים וללא טיפול רפואי במשך כ־24 שעות. עם זאת, חייב אני לציין, כי רוח האנשים היתה איתנה והם היו מלאי גאות על עמידתם ופעולם. למראה כל אלה הרגשתי רגש הערצה מציף אותי לאנשים נפלאים אלה והתמלאתי אף אני גאווה על כך שאני מפקדם."

זמן מה לאחר שהגיעו יהודה המג"ד וקציני-התרבות שלו למשלט, הגיעה למקום פלוגה ד' המחליפה. אנשיה תפסו את העמדות ואילו אנשי פלוגה ב' התרכזו לקראת התזווה למקום המנוחה שלהם בפרדסי סואפיר. זו חלה בשעה 180500 והיא נעשתה בציר הפתוח של כביש הצומת-ג'וליס, שלפלוגה ב' היה חלק כה חשוב בפתיחתו. זמן מה לפני כן יצא את המשלט באותו ציר מ"פ ב' מתי פלד. הוא בחר לעזוב את המשלט בדרכו לבית-החולים כשהוא מוסע בנושא-ברן" מצרי נהוג בידי משה, אחד מאנשי פלוגתו. יחד עמו נסע גם המג"ד יהודה, האומר בענין זה: "עזבתי את משלט-הצומת עם מפקד הפלוגה הפצוע, שלא רצה לותר על הרגשת הסיפוק לנסוע לבית החולים — על גבי נושא-ברן" של האויב."

מורדו, מאנשי הפלוגה, מעיד כי היה זה מחזה יפה לראות את המג"ד ומתי יוצאים במסע נצחון ב"נושא-הברן" המצרי, כשהם מניפים בשמחה בידיהם לשלום. כן מעיד מורדו כי תוך כדי תנועת הפלוגה עצמה צפונה למנוחה "הרגשנו היטב כי הכתם שבו הוכתמה פלוגתנו בגלל הקרב על גבעה 69 הוסר לחלוטין."

אשר לגדוד בכללותו הנה הכתיר אבא קובנר את מעללו, בדפו הקרבי מיום ה־18 באוקטובר, כ"קרב העז והתבונה". יתר על כן הוא אמר בדפו לאנשי גדוד-1 את הדברים הבאים: "לוחמינו היקרים, כובשי שער הנגב! ביממה זאת העליתם דף גבורה חדש במסורת הקרבית של החטיבה — דף מפואר, לאחים. תהילה לכם, חילי-הרגלים, גאות החזית עליכם."

* לפי מקור אחד נספרו במשלט כ־100 גויות אויב.